

Abonnement pour un an
300 piastres

Edition spéciale 500 piastres

Adresse:

"IDJTIHAD,, Constantinople

Téléph. St. 865

XXI ème ANNÉE

1926 1 Août — No 209

الاجتهاد

IDJTIHAD

علمی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

آبونمان : سنہ لکی [۲۴ نسخہ]
تورکیا ایچون ۲ ، خارج ایچون
۳ ، اعلا کاغذلیسی ۵ ایرادر .

ادارہ خانہ سی :

جفال اوغلندہ « اجتهاد ٹوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمی برنجی سنہ

نومرو ۲۰۹-۱ آگستوس ۱۹۲۶

Assomption de Pual Verlainه آدلی و 1912 ده
نشر ایدیلش اولان اثری ده بر دوست محبتیه و آجسیله
حیات بولشد. بانا اویله کیور، که وفاء لک بیوک شعر در؛
وفاکار، بیوک شاعر در، بیوک شاعر دکلسه محقق ال بیوک
شاعر در. وفاء سیای فضیلتک ال سبحانی اساریرندن در
قناعتی مقوی و مغدی بر قناعتدر قناعتندهیم.

28 تموز 1926 اجتهادهوی
عبدالله هودت

عقل سلیم

مبحث 107 — هر عصرده بتون قوملر بر الوهیتک
حکم و قدرتی طایمشدر، بملکه الهلک موهوبتی اصل
ابنات ایدیلر.

کندیلرینه «بتون انسانلر، بتون عصرلر، بتون
مملکتلرده بر الوهیتک حکم و قدرتی طایمشدر، بر یوزنده
هیچ بر قوم یوقدر، که آییننه و احترامنه موضوع قیلدی ناقابل
رؤیت و ذی قدرت بر موجوده ایمان ایتمش اولماسین؛
خلاصه کلام، نه قادر و وحشی فرض اولونورسه اولونسون
طبیعت بشرک فوقنده بر ذکای عالی نک موجودیتنه قانع
اولمایان بر قوم یوقدر» دیمکه. بر الهلک موجود اولدیغنه
اینانمایانلرک آغزلری قاپاتیلماز. بتون انسانلرک اجتهادی،
باطلی حقیقته تحویل ایده بیلیرمی؟ مشهور بر حکیم (*)
«عننه عمومیه ایله و بتون انسانلرک اتفاق آراسیله بر حقیقت
علیه حکم ایدیلر من.» دیگر بر حکیم (**) اوندن اول،
«باطلک طبیعتی دیکشدریمک و اوندن بر حقیقت باعاق ایچون
بتون بر علاملر اردوسی کفایت ایتمز» دیمشدی.

بر زمان اولدی، که بتون انسانلر کونشک ارض
اطرافنده دوندیکنه و کره ارضک، جمله عوالمک مرکزنده
غیر متحرک دوردیغنه ایناعشاردی. هان هان ایکی عصر
[شیمدی اوج عصر] آنجاق اولدی که بوباطل تحریب
اولوندی. قطبلرک موجودیتنه اینانیمادیغی و بونلرک
موجودیتی ادعا ایتمک جرائتی کوسته نلرک قهر و تعذیب

[*] Bayle

[**] ابن الرش [Averroës]

اولوندیغی بر زمان اولدی؛ بوکون تحصیل کورمش هیچ
بر کیمسه بوبابده ترده جسارت ایتمز. دنیانک بتون
قوملری، مع هذا دیکرلرندن داهای از صافدل اولان
بر قاچ انسان مستثنای اولاراق، حالا سحر بازله،
جادوی لره، غول بیانی لره، روجن Esprit لره اینانیرلر،
عقلی باشنده هیچ بر آدم کندیسنی بوبدلقلری قبول
ایتمک مجبوریتنده کورمز. فقط ال زیاده معقول کیمسهلر
جهانشمول بر روحه اینانمایی کندیلرینه بروجیه یاپورلر!

مبحث 108 — لهرلرک جملدنک منشائی و عشرت، بتون
دینلر قییملر، ضرافات، ضوخلرلر، آیدیلرلر؛
و یکی دینلر تکرار کیمیشدر ایکی دلی بکطردر.

انسانلر طرفندن تعبد ایدیلن الهلرک جمله سی و وحشی
المنشاءدرلر؛ آشکار بر صورتده، احق قوملر طرفندن
تحلیل ایدیلشدر یا خود تدهیش سایه سنده کندیلرینه پرستش
ایتدیریلن شیرلی لایقيله تدقیق ایچون نه جسارته نه قابلیته
مالک اولماش اولان صاف دل و قبا قوملره حریص و قورناز
قانون واضعلری طرفندن تقدیم اولونمشدرلر.

زمانمده، الگتمدن ملتلر طرفندن تعبد ایدیلدیکی
کور دیکمز الله یاقیندن باقیلرسه، بواللهک وحشی شمائی
بولوندیغی دخی تسلیم ایتمه یه انسان مجبور اولور. وحشی اولماق،
قوتدن باشقا حق طایماقده، افراط درجه سنه قادر
ظالم اولماقدر. کیف وهواسندن باشقا بر شیئه تابع اولماق
«کیف مایشاء» اولماقدر، بصیرتسز، تدبیرسز، محاکمه سز
اولماقدر. ای کندیلرینی متمدن ظن ایدن قوملر! بخور
Encens کزی، مداهنه و تکاپولر کزی کندیلرینه ابدال
ایتدیکلرک الهی بومنفور سجیه ده بولیمور میسکیز؛ الوهیتک
سزه یایلن تصویرلری.. عقل و محاکمه سنی اصلا تربیه
ایتمهش اولان انسانک آشکار بر صورتده مرحتسز،
قیصقانج، منتقم، خونخوار، هوپیه، پاتاواتسز [تأملسز]
طبعندن [Humeur ندن] اقتباس اولونمش دکلیدر؛ ای
انسانلر، بر نمونه اشتال، سویملی بر خداوند، کالات ایله
دولور حکمدار کیی نظر اعتباره آلماقندن قارغ اولما دیگزر
بیوک بر وحشی دن غیری بر شیئه طایخیورسکیز! بتون
مملکتلرک انسانلرینک دینی اجتهادلری، دینی فکرلری،

تفكر لرندن دولايي اللهك خوشينه كيمه ينلرك بىكلر جه سنى
يكي يكي اشكنجه لر آلتنده اهلاك ايتيورمى ؟ [*]
يكي ملت لر راهب لرينه امثالاً بلكه اك بار بار ملتارك
دللكلر ننده داها ايلرى كيمش لدر ؛ هيچ اولماز سه اجتهادلر
ايچون تعذيب ايتك ، مفكره يي آراشدير ماق دماغ لر ينك
كوروله مه ين حر كترلر نندن دولايي انسانلرى بيزار ايتك
هيچ بر وحش يي نك خاطر نندن كچه مشدر . بتون علم
و عرفان لرينه رغماً اك متمدن وعالم ملتارك : انكليز لرك ،
فرانسز لرك ، آلمان لرك الخ . ويهوديلرك يعنى ، ير يوزنده
موجود اولمش قوم لرك اك احنى اك صافدى ، اك
وحش يي اولان قومك بار بار الله يي او كنده ديز چو كديكي
كورولديكي وقت ؛ بومور ملتارك مذهبلره آريلديقلرى ،
يكدى كير يي پارچالادقلرى ، بوغير معقول اللهك سىرتى
ونياق حقنده ايدى نديكلرى و حمله سى عىنى درجه ده
كولونچ فكر لر ايچون يكدى كير لرى استحقاق ، يكدى كير لرينه
كين وعداوت ايتديكلرى كورولديكي وقت ؛ هوپه لقلر
ودليلكلر ايله دولو بواللهك اراده لرى اوزه رينه عالم كيمسه لرك
مجنونا نه اعمال فكر ايتديكلرى كورولديكي وقت ؛ انسانه
شويله فرياد ايتك آرزوسى كليور : اى انسانلر ! سز حالا
وحش يسكز ! اى انسانلر ، دين موضوع بحث اولور اولماز ،
سز چو چو قلردن باشقا برشى دكلسكز !

مبحث 110 — بر اجتهاد لر يي قادار اسكى رعمورمى اولور
لر قدار مشكوك اولماق ، اعتماد شايانه اولماق لازمدر .
عوام خلقك جهالتى ، صافدلىكى ، تسببى و بدالغى

[1] داها بوندن اوج دورت آى اول ، مدينك اك بوكسك
درجه سنه چيقدىغى كوردىكمز متحده آمريقادا Darwin ك مسلك
فلسفيسندن ، درسنده بحث ايدن بر پروفه سسورك عزل و محكمه يه
سوق اولونديغى كورمه دكى . ايكي بوجوق سنه اول (اجتهاد) ده
انتشار ايدن (مذهب بهاء الله - دين امم) عنوانى تاريخى بر مقاله ده
اللهك كوندرمىش اولديغنه اعتقاد اولونان بر ذات حقنده كى علمى
انتقاددن دولايي محررك سلطنت و خلافتك عدايه نظارتنده محكمه
شرعيه يه سوق و رجمى موضوع بحث اولمايى ؟ و مقاله سى فضاحت
لسانيه جرميله تجريم اولونمايى ؟

(اجتهاد) ك «حریت فكريه شهيدلى» عنوانى متسلسل
مقاله لرى و (رباعيات عمر خيام) ك ايكنجى طبعك مفصل
ديباچه سند (ابن المقفع) و سائر لك ، اللهك خوشنه كيمه دكلرى
زعم اولونديغندن ناصل اتلاف ايدىلد يكي كى كورك . ع . ج .

جدلرينك جهالتلرينك ، صافدر و نلغتك ، دهشتلرينك
و خونخوارلغتك پايدار اسكى آبدلريد . هر وحش يي ،
معجزاته تشنه ، بونى آلايلىديكنه ايچن و خيله سنى
تحرىكه مستعد شيشى اصلا دوشونمەين ، محاكمه ايتەين ،
اوزه رينه اعمال فكر ايتەين بر چو چو قدر . طبيعتك طرق
و وسايطى حقنده كى جهلى ، كنديسنه ، هر خارق العاده
كورون شيشى روح لره ، جن لره ، افسون لره ، بويويه
عطف ايتديرير . نظر ننده راهب لر سحار لدر ، بونلرده تماماً
الهي بر قدرت و ارظن ايدر ؛ اولرك حضور لر نده پريشان اولان
محاكمه سى تذلله دوشر ، راهب لرك غيب دن ويرديكلرى
خبر [Oracle] لر اونك ايچون [يعنى وحش يي ايچون] عكسى
ادعا ايتك نهلكلى اولان ، يا كيلماز قطعى اراده لر ،
حكملر در . دين خصوصنده ، انسانلر ، اكثريت اعتباريله
ابتدائى بار بار قلار نده قلمش لدر . يكي دينلر ، يكي دن تازه له نن
ويا خود يكي برشكل آلتنده عرض ايدىلن اسكى دلى ليكلردن
غيرى برشى دكلدر . الزاسكى وحش يي لر داغلره ، نهر لره ،
سيلان لره ، هر نوع پوت لره طايدىلر سه ؛ مبصر عارف لرى
[يعنى عاقل لرى] تمساح لره ، فاره لره ، صوغان لره عبوديتلرينى
عرض ايتديلر سه ؛ كندىلرينى اولردن داها عاقل ظن ايدن
اقوامك ، كمال حرمتله اككمه ، راهب لر ينك فسونلريله
ايچنه اللهك اينديكى تخیل ايتديكلرى اككمه طايدىقلرى
كورميورمى يز ؟ الله - اتمك [Dien Pain] بو خصوصده
اك وحش يي ملتراقدار مدرك ، آزمعقول بر چو خريستيان
ملتارك پوتى ، صنمى [Fétiche ى] دكليدر ؟

مبحث 109 — دينى عادتلك فاسقنده ، احمقلىق
ياضد بار بار لره ماستبسى واردر .

وحش يي انسانك خونخوارلىق ، احمقلىق ، دليلكى ،
هرده رده ، اكثريا يا غدار يا زير زوب اولان عادات دينيه ده
تجلى ايتمشدر . بر بار بار لوق شيمه سى بزه واصل اولونجه يه
قادار پايدار اولمشدر ؛ بوشيمه اك متمدن ملتارك سالك
اولدوقلرى دينلرده تبارز ايتكمده در . الوهيته بشرى قربانلر
تقديم اولونديغى كورميورمى يز ؟ دائماً بر وحش يي قادار
خونخوار ، قيصقانچ ، انتقامچى فرض اولونان ، غضبى تسكين
ايتك مقصديله ، قان قانونلرى [Lois de sang] .. طرز

فيزيولوك تربيه سى ونوارت

(ژ.م. كويو) نك قريبا انتشارايدىمك اولان «تربيه وتورات» ندىن قادييه عايدتون تربيه مسئله سنه آتيدى پره نسيپلرك حاكم اولماسى لازم كلديكى فكر ندميز :

۱ "فيزيولو جياجه قادين ار كك دن ضعيف در ؛ بعضى حدلرك ايله ريسنه كچيريلان سعى دماغينك اي قاع ايتديكى صرفيات كفايت ايدىمك احتياط قوت قادين آز مال كدر .

۲ "فعل تناسلى [Fonction gènesique] قادين عضويتندى ار كك عضويتندى اولديغى دن داها مهم برير اشغال ايدر ؛ حال بوكه بو فعل Fonction ، بتون فيزيولوژيست لره نظراً دماغ صرفياتيله تضاد حالنده در : بناء عليه سعى ذهني ايله متحصل موازنه بوزولماسى كيفيتى ، بالضروره ، قادييه ، ار ككده اولديغى دن داها قوتلى اولاجا قدر .

۳ "بوم ازنه بوزولماسى ندىن [La déséquilibre دن] متحصل عواقب ، نوع ايچون [نوع بشر ايچون] ، قادين موضوع بحث اولدينى زمان ، ار كك موضوع بحث اولدينى زماندن داها وخيم اولور .

اكثريا نوده اوطور اراق وغير صحى بر صورتده كچن قادين حياتى ، غير معقول بر تربيه ايله بى تاب دوشورولمش مزاجى ، ار ككده واقع اولدينى كچى ، تعميره ويكي دن احيايه مساعد دكلدر ؛ ديكر طرفدن ده ، والده نك بو صحتى چو جوغه بابانك صحتدن داها زياده مقتضى ، داها زياده لازمدر . ار ككك بابالق ايچون ، بابا اولماق ايچون صرفياتى ، قادينك آنا اولماق ايچون صرفياتك ياننده لاشى قىبلندن در ، كهلك و آنالق ايچون ، صوكرده چو جوغك ايلك تربيه سى ايچون قادييه احتياط اولاراق بدن و روحى عظيم قوتلر ادخارى لازمدر .

Gœthe و François Bacon نك آنالىرى هر ايكي سى ده يك ممتاز اولماق له برابر نه Novum organum [۱] نه ده Faust [۲] يازما مشلردر . فقط قدرت تو ايديه لر ينى ،

[۱] Bacon ك 1623 ده نشر ايتش اولدينى و اوزمانه قدار موجود معلومات بشه ينى تصنيفه تخصيص ايتديكى ايكي معظم ومهم ائردن بريدر . ايكنجيسنك آدى Augmentis Scintiarum در . Bacon ، بزجه ، Shakespeare دن صوكره اك بيوك انكليزدر . Augustin FILON واقعا Thomas Carlyle حقه نه «C'est

حققه حقيقى فكر لر ايدىن هر كيم اولور سه اولسون ، دائماً نه قدار چوق متعمم ومؤسس اولور سه او دينى اجتهاد Opinion لرى اولسه بتمده مشكوك عد ايدر . اكثريت اعتباريله انسانلر ، هيچ بر شيشى تدقيق ايتمز لر . تعامله و حكومه ترك عنان و انقياد ايدر لر . اجتهاد دينلرى ، بالخاصه تدقيق ايتمه جـ اـ رت و قابليتلى اولمايان اجتهادلردر ؛ بواجتهادلردن هيچ بر شى آ كلاما ديقلى ايچون صوصمايه مجبوردر لر ؛ يا خود هر حالده محاكمه لرى چارچابوق دو كنه ير . افراد اها ليدن هر بيرنه الله اينانوب اينانما ديقى سؤال ايدىكز ؛ متعاقباً الله كله سندن نه آكلادىقنى صور يكز ؛ اوني اك بيوك مشكلات ايچنه دوشورور سكز ؛ در حال كورور سكز ، كه شائى ، لا ينقطع تكرار ايتديكى بو كله يه ، شائى هيچ بر فكر ربط ايتمه يه ، [هيچ بر حقيقى معنا ويرمه يه] قابليتى يوقدر ؛ سزه اندر در ديه جك در ؛ كورور سكز كه الله حقه نه دوشونديكى بيلمه ديكى كچى ، الله اينانماق ايچون ساقلرينك ده نه اولدينى بيلمز .

بتون قوملر بر الله دن بحث ايدر لر ؛ فقط بو الله حقه نه مطابق ايدر لر ، هم فكر ميدير لر ؛ خير . ئى صوكره ! بر اجتهاد اوزه رنده اتفاق او اجتهادك بداهتنى هيچ اثبات ايتز ؛ فقط اختلاف ، بر عدم قطعيت و مهميت علامتيدر . عبنى آدام ، اللهى حقه نه ايدىنديكى فكر لر ده دائماً كندى كندى سيله مطابق قالير مى ؟ خير . بو فكر ، ما كينه سنك اوغرا ديقى تحولات ايله دكيشير : بو ده بر قطعيت سرك علامتى در . انسانلر ، هانكى وضعيتده بولونور سه بولونور ، مثبت حقيقتلر اوزه رنده هم كندى كندى يله هم باشقاريله دائماً هم فكر ، دائماً مطابقدر لر . مجنون اولانلر مستئنا اولاراق هر كس ايكي كره ايكي نك دورت ايتديكى ، كونشك آيدىنلا تديقى ، كل ك جز و ندىن داها بيوك اولدينى ، عدالتك بر نعمت اولدينى ، انسانلر ك محبتنه لايق اولماق ايچون خير كار اولماق لازم كلديكى ، حقسز لك و غدار لك ايلك ايله قابل تاليف اولمايى هر كس تسليم ايدر . الله دن بحث ايتديكز وقت انسانلر بو صورتله هم فكر اولور لر مى ! الله حقه نه دوشوندوكلرينك و سويله دكلرينك كافه سنى ، اونا عطف ايدىمك كچرى ائزلر الت اوست ايدر .